

HUMANITIES INSTITUTE
Mürüvet Esra Yıldırım, PhD

MAVİ SÜRGÜN

HALİKARNAS BALIKÇISI

Özet

Cevat Şakir Kabaağaçlı bu eserinde kendisinin Halikarnas Balıkçısı olarak tanınmasına yol açan kalebentlik hikâyesini ve sonrasında olanları aktarır. İstanbul'un 1918'de imzalanan Mondros Mütarekesi'nin ardından işgal edilmesi şehre karşı yabancılaşmasına yol açar. Bu duyguyla baş edebilmek için hem doğada zaman geçirir hem de bir tekkede derviş olur. Ancak hassas zamanlar Milli Mücadele'nin kazanılmasıyla sonlanmaz. 1925'te, Şeyh Said İsyanı'nın patlak verdiği süreçte, Birinci Dünya Savaşı sırasında mahkemesiz idam edilen askerlerin duygu dünyasını anlamaya yönelik yazdığı bir hikâye yüzünden İstiklâl Mahkemesi tarafından Bodrum'da üç yıllığına kalebentliğe mahkûm edilir. Yargılandığı Ankara'dan Bodrum'a nakledilmesi çeşitli imkânsızlıklar nedeniyle aylar sürer. Ancak Bodrum'a vardığında onun doğasına hayran kalır. İstanbul'daki rutin hayatında bulamadığı özgürlüğü orada bulur ve bütün hayatını doğanın uyuyan güzelliklerini uyandırmaya adar.

Önemli terimler

Kalebentlik Suçluların memleketlerinden uzakta bir şehirde kale surları içinde ikamete mecbur bırakılmaları anlamına gelen bir cezalandırma yöntemi.

Kişiler

Ali Kemal	Gazeteci, yazar ve siyasetçi
İsmet İnönü	Asker ve devlet adamı
Nebizâde Hamdi Bey	Gazeteci, siyasetçi ve eğitimci
Sedat Simavi	Gazeteci, yazar ve karikatürist
Zekeriya Sertel	Gazeteci ve yayıncı

Olaylar

Savaş Öncesi

Dünya Savaşı öncesinde fen, maddenin ne olduğunu tanımlamış, siyaset artık son şeklini alarak imparatorluk, meşrutiyet ve demokrasi olarak ayrılmış, ahlâken de neyin iyi neyin kötü olduğu aşağı yukarı belirlenmiştir. Cevat Şakir bunları aktardıktan sonra her şeyin bu denli kesinleştiği bir dünyada yapılacak şeyin güzel sevip şarap içmekten ibaret olduğunu söyler. Sonra da Afrikalıların bir yabancıya denk geldiklerinde onu tanımak için ona nasıl dans ettiğini sorduklarını belirterek savaş öncesi Avrupa'da insanların Franz Lehar'ın ve Strauss'un valsleriyle dans ettiklerini, o dönemde tarihin tekerrürden ibaret olduğunun sanıldığını, o yüzden çiftlerin neşe içinde hep vals yaparak dönüp duracaklarına inanıldığını anlatır.

Eğlence endüstrisi de hem maddi kazancını hem de yasaları gözetirken bir yandan da insanların dışından yerip içinden imrendikleri şeylere odaklanır. Nitekim, kadınlar plajlarda denize bile elbiseleri ve bacaklarını örten kalın çoraplarla girdikleri için Parisli Guillaume'nin düşen çoraplarını yukarı çeken kadın tabloları çok rağbet görür. Striptiz böyle bir dönemde ortaya çıkar. "Viyolet yatağa giriyor" diye duyuru yapılır ancak Viyiolet sahnede çırılçıplak kalacakken ışıkları söndürüp yatağa öyle girer veya "Kolet muzip bir pireyi yakalıyor" denir ancak pire, Avusturya-Macaristan İmparatorluğu yasalarınca asla dizden yukarıya çıkmaz. Cevat Şakir'e göre dönemin Viyana'sında herkes incir yaprağını önünden kaldırıp ağzına takmıştır ve parola da "Yap ama söyleme"dir. Bu arada bir de kankan dansı ortaya çıkar. Bu dansın *dernier cri* ve *fin de siècle* olduğu söylene de İsa'dan çok önce Mısır'da oynandığı Karnak Tapınağı'ndaki kabartmalar sayesinde anlaşılmıştır.

Cevat Şakir, Afrikalılar insanları danslarıyla anlamaya çalışsa da Avrupalıların silahlarıyla anlamaya çalıştığını, Von Clausewitz, Von Schlieffen ve Von der Goltz'un topu yeni çağın imparatoru olarak tanımladıklarını aktarır. Ancak bu imparatorların herkesin suratına dakikada bin mermi tüküren mitralyöz adlı küçüklü de olduğunu ekler. Ona göre bunlar yeni çağın imparatoru değil tanrısidir.

Fakat bu tanrılar ilk çağ tanrısı Apis Öküzü gibi değildir. Zira Apis beş on kilo samanla doyduktan sonra beş on kilo tezek yapar. Yeni çağ tanrılarınınsa Krupp ve Skoda gibi kutsal şehirleri vardır ve vals, kankan ve striptiz devrini sona erdirirler.

İşgal Sopası

Uyumakta olan askerler uykularında süngülenerek öldürülür ve İstanbul işgal edilir. Sokaklar işgalci güçlerin askerleri, limanlar da gemileriyle doludur. Bazı تنها sokaklardan geçmek için ölümü göze almak gerekir. Boğaz'dan geçen vapurlar işgalci gemilerini bayraklarını indirerek selamlamazsa başları belaya girer. Ortada hiçbir neden yokken bile her fırsatta insanlara hatta çocuklara yenik bir ulus oldukları hatırlatılır.

Cevat Şakir Büyükkada'ya gideceği bir gün güvertede تنها bir yere oturup kendi başına düşünmek için vapura erken bir saatte biner. O sırada başına bir sopayla sert bir şekilde vurulur. Acıyla yerinden kalkınca arkasında bir İngiliz askerini görür. Asker ona orada ne işi olduğunu sorunca İngilizce olarak Büyükkada'ya gittiğini söyler. Asker bir an onun Türk olmadığını düşünüp saygılı bir tavır alır ancak Türk olduğunu anlayınca elindeki sopayla onun oturduğu yerin üstünde tentenin altında bezlerle sarılmış bir tabelayı işaret eder. Tabelanın altından sarkan perde güverte yıkanırken tabelanın üstüne atıldığı için "Burası işgal kuvvetlerine aittir" yazısı görünmemektedir. Cevat Şakir yazıyı göremediğini belirtince asker bu sefer onu omzundan iter. Cevat Şakir'in başındaki kalpak yere düşer. İnsanların Kroeker Otel'inin bodrum katına götürülüp oradan çıkamadıklarını duyduğu ve sokaklarda ve tramvaylarda durduk yere dövüldüğünü bildiği için çok sinirlendiği hâlde bir şey söylemez.

Yine yağmurlu bir günde Galata Köprüsü'nden geçerken işgal güçlerinin bir Türk'ü sopalarla dövdüklerini görür. Adam ara sıra çamurlara batan dizlerini karnına çekip sonra hızla uzatır. O böyle can çekişirken etrafında toplanan kalabalık üzüntüyle olanları seyrediyor. Cevat Şakir yerde yatan adamın bakışlarını yıllarca yük çekmiş olan ihtiyar araba atlarına benzetir. Ne yalvarıyordu ne de meydan okuyor... Cevat Şakir'in yanında dikilen bir adam öfkeyle dişlerinin arasından "Gel de taş ol da dayan" dedikten sonra hızla koşarak oradan uzaklaşır. Sonunda, işgal polislerinden biri cebinden çıkardığı bir deftere bir şeyler yazdıktan sonra çekip giderler.

"Beyaz İnsan Mısın?"

Cevat Şakir'in annesinin Taksim'deki binasının ilk katını bir İngiliz subayı aylık altı liraya kiralar. Ancak su şirketi suyu kestiği için subay suyu dışardan kovalarla getirir, bu yüzden de su parası kiradan düşülünce annesi borçlu çıkar. Bir sene sonra annesi durumu şikayet komisyonuna iletmesini isteyince Cevat Şakir eskiden Harbiye Mektebi olan binaya gider. Girişte yanına kötü bir harekette bulunmasını önlemek için bir polis verilir ve komisyonun bulunduğu odaya girdiğinde komisyonun bir İngiliz onbaşından ibaret olduğunu görür. Cevat Şakir durumu anlatınca onbaşı ona "Sen kendini beyaz insan mı sanıyorsun?" diye haykırır. Cevat Şakir "Ben de senin kadar beyazım!" diye karşılık verince onbaşı cebinden bir düdük çıkarıp çalar. Bu sefer binanın farklı yerlerinden düdük sesleri gelmeye başlar. Cevat Şakir arkasına döndüğünde on asker dikildiğini görür ve "Hiçbir diyeceğim yok, haklısınız" diyerek oradan ayrılır.

Dervişlik

Cevat Şakir, İstanbul'daki işgal yaşama sevincini yok ettiği için şehri gövdesiyle terk edemese de duygu dünyasıyla terk edebilmek için bir Rûfâî dergâhında derviş olur. Şeyhi Fransızca, Arapça, Farsça ve eski Yunanca bilen eski bir eğitim müfettişidir. Dervişler ayin gecelerinde derviş giysilerini dergâhta giyerler ancak Cevat Şakir hem giysileri Üsküdar'dan Fatih'e taşımak istemediği hem de işgal güçlerine Batı'yı anlادığını göstermek için sokağa başka bir kıyafetle çıkıp dergâhta başka bir kıyafet giymeyi anlamsız bulduğu için cübbesini ve sarığını evde giyer. O hâlde sokağa çıkar ve şehrin çeşitli camilerinde namaz kılar. Özellikle Sultanahmet Camii'ndeki ışıktan çok etkilendiği için öğle namazını orada kılmaktan çok hoşlanır. Fatih'in ıssız bir yerinden geçerken kuşlara bakınca içinden türkü söylemek gelir ve kendi kendine türkü söyler. Bir gün aynı ıssız yerden geçerken bir kadının türkü söylediğini duyar ve onun sesinden aldığı ilhamla çirkinliklere rağmen güzellik, kötülüğe rağmen iyilik ve çokluğa rağmen birlik hakkında düşüncelere dalar.

Bir gün evinden derviş giysileriyle çıkıp yürürken başka bir dergâhın şeyhi ve iki müridi onu görünce tanımadıkları hâlde sağ ellerini kalplerinin üstüne koyarak ona selam verirler. Cevat Şakir bu selamlaşmadan çok hoşlanır. İskeleye varır ve karşıya geçip ikinci namazını kılmak için Beşiktaş'ta camiye girer. Âdet olduğu üzere cemaat namazı kıldığında geç kalan ikinci cemaate içlerinden biri

imamlık ettiği için onu gören kalabalık bu işi ondan rica eder. Çok heyecanlı olsa da onları geri çevirmez. Ancak namazı kıldırırken secdeye vardığında kaçınıcı rekâta olduğunu saymayı unuttuğu için namazı kaç rekât kıldırıldığı konusunda kafası karışır. Sonunda selam verince cemaatte "Estağfurullah" diyen olmayınca doğru kıldırıldığına hükmeder.

Sefalet

İşgal günlerindeki İstanbul, Cevat Şakir'in aklına karanlık, kasvetli ve sefalet içinde bir şehir olarak kazınır. Bir gün askerler içi çorba dolu bir kazan taşırken deniz kenarındaki mermer bir türbeden geçerken yere çorba dökülür. Onların ardında yürüyen bir çocuk çorbanın damladığı yere çömelip onu yalar. Cevat Şakir çocuğun yüzüne bakar ve onu hayatı boyunca unutamaz.

Yaratılış

Cevat Şakir fırsat buldukça şehrin sınırlarından öteye yürür. İşgal altındaki İstanbul'un yabancılığına karşı gökyüzü, toprak, ağaçlar, rüzgâr ve yağmur ona hiç yabancı gelmez. Tüm bunları "yaratılış" olarak adlandırır ve buralarda zaman geçirirken doğayı yendiğini zanneden insanın da yaratılışın bir parçası olduğunu düşünür. Bugünlerde okumaktan en çok haz aldığı kitaplar ütopya ve seyahat kitaplarıdır. Bu kitaplarda "Meçhul Diyar" ve "Tılsımlı Ada" adını verdiği değişik bir yer arar. Bir gün Çamlıca'da tepede bir çoban görür, onunla birlikte Marmara'ya bakarken çoban oradan baktığı yerlere gittiğinde hiç de oradan görüldüğü gibi olmadıklarını söyleyip nedenini sorunca Cevat Şakir onun da Meçhul Diyar'la Tılsımlı Ada'yı tanıyan biri olduğuna kanaat getirir. Zira ne İstanbul Meçhul Diyar'dır ne de Adalar Tılsımlı Ada...

Müzik

Cevat Şakir'in şehirden uzaklaşmasını sağlayan bir başka şey de müziktir. Alaturka müziği sevmez ancak türkülerini zaman zaman dokunaklı bulur. Mesela bir meyhânede alaturka müziğe kuş civıltılarının karışması hoşuna gider. Eski ahşap evlerin olduğu sokaklardan geçerken söylenen bir türkü ona dokunur. Ancak bunları çevresinden ve dekorundan uzaklaştırınca onun gözündeki dokunaklılıklarını kaybederler.

Arkadaşlık

Cevat Şakir'in insan şeklinde Meçhul Diyarları ve Tılsımlı Adaları da vardır. Onları insanın kendini yavaş yavaş bıraktığı uykuya benzetir. O yüzden arkadaşı düşünerek seçmek gerektiğine dair düşünceye karşı çıkar. Gönül birine aktı mı onu azar azar akıtmanın mümkün olmadığını söyler. O yüzden bir arkadaşın şurası iyi burası kötü diye düşünmemelidir der.

Sansür Kurulunu Kandırmak

İşgale karşı çıkanların Anadolu'ya kaçıp silahlı mücadele başlattığı günlerde Cevat Şakir günlük gazetelere yazı yazar, resim ve karikatür çizer. Karikatürleri önce Sedat Simavi'nin çıkardığı *Diken* gazetesinde basılır. Ali Kemal "Hücrei Mesâimden" yani çalışma odamdan başlığıyla işgal güçlerini ve Vahdettin'i öven bir yazı yazdığında *Diken*'e onu yeren bir karikatür çizmeye karar verir. Onu "Hücrei Mesâisinden" notuyla bir oturak içinde çizer. Sedat Simavi, Cevat Şakir'in bu karikatürün yartacağı etkiden korkar ama sorumluluğu üstlendiği sürece istediğini yapabileceğini söyler.

Her karikatürün taslağını yayımlamadan önce işgal güçlerinin sansür kuruluna gönderdikleri için Cevat Şakir taslağa daha sonra silinebilecek bir kalemle suya sabuna dokunmayan bir karikatür çizer. Sansür kurulu bu karikatüre onay damgasını basınca da onu silip asıl yapmak istediği karikatürü çizer. Gazete basılınca, işgal polisleri ve sansür kurulu yazı işlerine gelip sansür kurulunun iznini görmek isterler Cevat Şakir de gösterir. O an iki İngiliz kendi aralarında onu tutuklayıp tutuklamamakla ilgili konuşmaya başlar. Biri tutuklamaları gerektiğini söyleyince diğeri karikatürde işgal güçleri aleyhine bir şey olmadığı, bir Türk diğeri sataştığı için tutuklamayı gerektirmediğini söyler. Diğeri bu şekilde karikatürü çizilen kişinin onların dostu olduğunu söyleyip itiraz eder. Cevat Şakir'in amir olduğunu düşündüğü diğeri, Ali Kemal'e özür dileyerek böyle bir olayın bir daha gerçekleşmeyeceğini bildirmelerinin uygun olduğunu söyler ve oradan ayrılırlar. O günden sonra basıma gidecek tüm resimlerin çıkmaz mürekkeple hazırlanıp bir kopyası sansür kurulunda kalacak şekilde iki kopya hâlinde kurula sunulması kararı alınır.

Çocuk Hamallar

Yeni taşındıkları üç katlı evde merdiven inip çıkmaktan yorulan ailesinin isteğiyle Üsküdar'da tam Kız Kulesi'nin karşısına gelen bir evin ilk katını kiralar. Akşamları işten çıkınca karşıya geçmek için az otomobil olduğundan genelde تنها olan araba vapuruna biner. Vapurdan indiğinde onu Üsküdar'daki hamal çocuklar karşılar. Bir gün bu çocuklar arasında daha önceden yere dökülen çorbayı yaladığını gördüğü çocuğa rastlar. Ne kadar zor koşullarda yaşadıklarını bilmesine rağmen onlara güvenir. Akşamları alışveriş yaptığında aldıklarını eve onlardan biriyle gönderir. Ailesi bu çocuklara güvenmemesini söylese de o onlara güvenmekten çok hoşlanır. Çocuklar da bu yüzden onu daha çok severler. O vapurdan indiğinde etrafını sarıp yükünü taşımak için birbirleriyle yarışır. Bunun üstüne Cevat Şakir onlara sıraya girmelerini tembihler ve akşamları vapurdan indiğinde sıra kimdeyse eşyalarını ona taşıtır. Bazen sırası gelen çocuğa aldıklarını taşıtmak yerine alacağı şeylerin parasını verip aldıktan sonra eve götürmesini ister. Yalnızca balığı kendisi alır. Ona göre herkes bu çocuklar gibi olsa dünyada ne polise ne adliyeye ne de cezaevine gerek kalacaktır.

Taş

İzmir'in alınmasının ardından sokakta sevinçle yürüyen bir kalabalığa katılarak Venizelos'un resmini dükkânına asan bir Rum bakkala gider. İnsanlar ne dükkâna ne de bakkala dokunur, sadece resmi taşlamak ister. Kalabalığın ortasında, resmin yanbaşıyla dikilirken boyu da kalabalıktan uzun olduğu için atılan bir taş ensesine çarpar. Arkasına dönüp "Aşk olsun!" diye sitem eder. "Aşk olsun," gitmiş olduğu dergâhta "Bana verdiğin acı sevgiye dönsün" anlamında kullanılır.

Ankara'ya İlk Gidiş

Amerikalı Yulen Şirketi Ankara'nın elektrik ve su tesisatını yapmak için birkaç temsilcisini İstanbul'a gönderince Cevat Şakir de tercüman olarak onlara destek olur. Şirket, önerilerini Ankara'ya iletir Ankara bazı maddeleri değiştirir, değiştirilen maddeler Amerika'ya bildirilir, Amerika da geri bildirimde bulunur. Her telgrafta sadece değiştirilen maddeler değil bütün dosya gönderildiği için Cevat Şakir her seferinde bütün dosyayı tekrar göndermek yerine sadece değiştirilen maddeleri göndermeyi önerir ancak önerisi kabul görmez.

Şirket müdürü Ankara'ya gitmek için İstanbul'a geldiğinde trene bir yataklı vagon eklenir ve yedi sekiz Amerikalı ve üç Türk Ankara'ya giderler. Amerikalılar elçilikte kalırken onlar trendeki yataklı vagona kalırlar. Anlaşma sağlanamayınca İstanbul'a geri dönerler. Bu, Cevat Şakir'in Ankara'ya ilk gidişidir ancak ortada başkent denecek bir Ankara henüz yoktur. Şehir hâlâ Ankara vilayetinin Engürü şehri gibidir.

Polisler

Zekeriya Sertel Basın-Yayın Genel Müdürlüğünden ayrılıp İstanbul'a yerleşince Yunus Nadi'nin çıkardığı gazetede başyazar olur ve *Resimli Ay* ile *Resimli Hafta* dergilerini çıkarır. Bir gün Sedat Simavi, Cevat Şakir'e Zekeriya Sertel'in resimli kapaklar bastırmak istediğini söyleyince o da onun için kapaklar hazırlamaya başlar. Bu sırada farklı dergilere yazılar yazmaya ve karikatürler çizmeye devam eder ama ne zaman gönlüne göre şeyler yazsa "Bunları halk anlamaz!" diyerek eleştirilir.

Bir bayram arefesinde çocuklar için şeker alıp eve gider. Akşam yemeğini yedikten sonra odasına kapanıp tezhip-minyatür sanatıyla uğraşmayı hayal ederken daha paltosunu çıkarmadan kapı çalar. Polisin geldiğini ve onu aradığını öğrenince şaşırır. Balkan Savaşı'ndan sonra Yunan idaresine geçen yerlerdeki mülkleriyle ilgili bir gelişme olduğunu düşünür. Ancak pencereden dışarıyı kolağan edince evin iki tarafında dört sivil polisin dikildiğini görür. Önemsiz bir iş için dört sivil polisin gelmeyeceğine kanaat getirip işlediği suçun ne olduğunu düşünerek karakola gider.

Karakolda

Karakola gittiğinde suçunun Ankara'da İstiklâl Mahkemesi tarafından kendisine bildirileceğini öğrenir ve küçük bir odaya konulur. Orada bütün hayatını baştan sona gözden geçirip İstiklâl Mahkemesi tarafından yargılanmasına sebep olacak suçlar bulmaya çalışır. Sabaha kadar düşünür düşünür bekledikten sonra erken saatlerde dört polis memuruyla birlikte Haydarpaşa Garı'na yayan olarak gider ancak akıllı hâlâ suçunun ne olduğuyla meşguldür.

İdam Edilen Asker Kaçakları

Treni beklerken polisler tarafından Zekeriya Sertel de getirilir. Cevat Şakir onu görünce biraz rahatlar ve ondan yazmış olduğu bir hikâye yüzünden tutuklandıklarını öğrenir. Birlikte bir lokantaya gidip kahvaltı ederler, sonra da yataklı vagona karşı karşıya yatağı bulunan bir kompartmanda yola çıkarlar. Cevat Şakir yol boyunca gördükleri manzaralara bakarken hiçbirini bir daha göremeyeceklerini söyleyince Zekeriya Sertel ona hikâyede bir sorun olmadığını, sadece yanlış zamana denk geldiğini, mahkemede biraz azarlandıktan sonra geri gönderileceklerini söylerek karşı çıkar.

Ankara'da karakola getirildiklerinde mağaraya benzeyen bir odaya kapatılırlar ancak aralarında milletvekillerinin de bulunduğu birçok kişi Zekeriya Sertel'i ziyarete gelir. Cevat Şakir onların aralarında geçen sohbetlerden İstiklâl Mahkemesi tarafından yargılanmalarına yol açan şeyin Zekeriya Sertel'in Ankara'nın hoşuna gitmeyen bir yazı yazdıktan sonra Şeyh Said'in Kürt isyanı gibi hassas bir dönemde onun hikâyesini yayımlaması olduğunu öğrenir.

Resimli Hafta dergisinde yayımlanan hikâye Dünya Savaşı sırasında birkaç asker kaçağının mahkemesiz asılması hakkındadır. Savaş sırasında askerlerin kendi köylerinin yakınından geçseler bile ailelerini ziyaret etmeleri yasaktır. Trenden atlayan olursa trendekilere onları vurmaları emredilir. Ancak bazı askerler her şeyi göze alarak trenden atlar ve bunların bir kısmı dağa çıkıp eşkıyalara karışırken bir kısmı da ailesini gördükten sonra en yakın jandarmaya teslim olur.

Hikâyeye konu olan birkaç asker Afyon köylerinden geçerken ailelerini görme isteğiyle kaçıp onlarla zaman geçirdikten sonra Afyon'da jandarmaya teslim olurlar. Ancak teslim olduktan hemen sonra idam edilirler. Cevat Şakir hikâyesini bu haksız idamları protesto etmek için değil, öleceklerini anlayan bu askerlerin ölüm karşısındaki metanetlerini anlatmak için yazar. Zira askerler öleceklerini anlayınca üstlerindeki zeybek kıyafetlerini satıp kazandıkları parayı hapis hânedeki fakirlere dağıtmış, sonra da kömür satın alıp su ısıtıp yıkanmıştır. Sabah olunca da herkesle vedalaşıp ölmeye gitmişlerdir.

Cevat Şakir'i onların hikâyesini yazmaya iten, savaş meydanındaki askerinin arkasındaki ordudan cesaret aldığını, düşmanı gördükçe de kin ve öfkeyle korkuyu uyuşturduğunu ama bu gençlerin yapayalnız bir şekilde ölüme gittiklerini düşünmesidir.

Bu hikâye basılmadan birkaç ay önce Zekeriya Sertel'e Kürt isyanı varken böyle bir yazının uygun olmayabileceğini söylediğinde Zekeriya Sertel onu bir şey olmayacağına dair rahatlatır. Cevat Şakir de Zekeriya Sertel eskiden basın-yayın müdürlüğü yaptığı için onun düşüncesine güvenir.

Cebeci Hapishânesi

Akşam Cebeci Hapishânesi'ne götürülürler ancak hapishâne yeni yapıldığı için birçok hücrenin tavanı yoktur. Cevat Şakir'i penceresine henüz camların takılmadığı, ortasında bir moloz yığını bulunan, tavanında da bir duvardan diğerine uzanan bir kalasın üstünde bir jandarmanın gidip geldiği bir hücreye koyarlar. Zekeriya Sertel'in misafirlerinden Nebizâde Hamdi Bey'in verdiği şilteyi karyolaya serer sonra da odada yürüyecek yer olmadığı için moloz yığınının üstündeki kalasa basarak tahtaravalliyeye biner gibi bir aşağı bir yukarı yürümeye başlar. Kalasın yere çarpmasından rahatsız olan jandarma eğilip ne yaptığını sorunca o da o yukardaki kalasın üstünde yürürken kendisinin de aşağıdaki kalasın üstünde yürüdüğünü söyler.

Birkaç saat sonra yan duvardan tıkırtılar gelmeye başlar. Sonradan o kişinin Hüseyin Cahit Yalçın olduğunu, mors alfabesiyle ona kim olduğunu sorduğunu öğrenir. Ancak o an, mors alfabesi bilmediği için hiçbir şey anlamaz. Biraz sonra bir gardiyan yarısı su dolu bir gaz tenekesini hücreye bırakır. Gardiyana peynir ekmek ısmarlar fakat gardiyan bir daha geri gelmez. Akşama doğru hava serinlediğinde paltosunu giyinince çocuklar için aldığı şekerlerin hâlâ cebinde olduğunu fark eder. Ancak çok fazla şeker yediği için ishal olur. Hücreyi yatak odası, oturma odası, yemek odası olarak kullanmak dışında bir köşesini de tuvalet olarak kullanmak çok zoruna gider. Üstelik, Ankara'ya Zekeriya Sertel'le birlikte iki özgür insan gibi gelmelerine rağmen birden tecrit edilmeyi bir türlü anlamlandıramaz.

Birkaç gün sonra jandarmalar gelir, bileklerine kelepçe takar ve onu dışarı çıkarırlar. Zekeriya Sertel'le birlikte kendini iki katlı ahşap bir evin önünde bulur. Dışarıdan fakir bir ailenin evi gibi görünen bu mekân İstiklâl Mahkemesi'dir. O gün kayıtları alındıktan sonra hapishâneye geri gönderilirler.

İstiklâl Mahkemesi

Hapishânedede bir süre daha kaldıktan sonra bir gün yargılanmak üzere mahkemeye götürülürler. Bu sefer üst kata çıkarılırlar. Jandarma ve kâtiplerin bulunduğu odaya oturduklarında Cevat Şakir tam karşıdaki odanın mahkeme salonu olduğunu anlayıp orayı izlemeye başlar. Mahkeme üyeleri ihtişamla gelip yerlerini aldıktan sonra içeri sekiz kişi getirilir. Cevat Şakir görülen davayı biraz seyrederek. O sırada jandarmalardan haftada iki gün İngilizce dersi verdiği Ticaret Okulu öğrencilerinin mahkemeye onun ne kadar iyi bir insan olduğu ve ondan mahrum kalmak istemediklerine dair bir telgraf çektiklerini öğrenir, hoşuna gider.

Biraz sonra müjde getiren insanlara has bir ifadeyle Nebizâde Hamdi gelir ve Zekeriya Sertel'e "Hiç korkmayın, sizi idama mahkûm edecekler fakat asmayacaklar, affedecekler" der. Zekeriya Sertel bunu duyunca sarsılır. Cevat Şakir ise gözüne ilişen bir su testisini dikip kana kana su içer.

Az sonra mahkeme salonuna alınınca bir makama başı açık çıkmak saygısızlık addedildiği için Zekeriya Sertel'in diğer odada unuttuğu kalpağını getirirler. Cevat Şakir de kendi kalpağındaki delik kısmı arkaya çevirir. Gözlerinin pencereden gökyüzüne daldığı bir an "Bakın şu cümleye" denildiğini duyar. Hikâyesinin son cümlesinde idam edilen gençler için "kahraman" ifadesinin geçtiğini iddia ederler. Cevat Şakir o ifadeyi kendisi kullanmadığı hâlde onlara karşı gelmektense "Ben yazdım" der. Mahkeme karara varmak için onları dışarı çıkarır, birkaç dakika sonra tekrar içeri alır ve üç yıllığına kalebentliğe mahkûm eder.

Sonra

Cevat Şakir sevinçten nereye götürüldüğünü anlamaz ancak kendini tek katlı bir binada sekiz on kişiyle aynı odada bulur. Kaldığı yerde Hüseyin Cahit Yalçın da vardır. O Çorum'a sürgün edilmiştir ancak oraya son taksidini yeni ödediği otomobiliyle gitmek istediği için otomobilin İstanbul'dan getirilmesini beklemektedir. Gündüzleri onunla avluda yürüyüp bol bol sohbet eder. Aralarında ortaklarının tuzağına düştüğü için mahkûm edilmiş, Ankara'nın ünlü bir Fransız şefi de vardır ve her gün onlar için yemek pişirir. İşine öyle tutkuyla bağlıdır ki yemek pişirmek için gereken her şeyi getirir ve yemeğin tuzu veya baharatı ne zaman eksik olsa morali bozular. Bir başka mahkûm da Suriyeli bir adamdır ve ne zaman sessizlik olsa "Burası Hazreti Yusuf makamıdır" der. Arada sırada Cevat Şakir de araya söyler. Fırsat buldukça ailesiyle mektuplaşır ancak ailesinin gönderdiği mektuplar hep yarım hâlde teslim edilir. Bu yarım kalan mektupların diğer kısımları ancak o oradan ayrılırken ona verilir. Neden böyle yaptıklarını sorgulamaktansa devletin bir bildiği olduğunu düşünmeyi tercih eder.

İkisi de Bodrum'da kalabentliğe mahkûm edildiği hâlde Zekeriya Sertel Sinop'a gönderilir. Hüseyin Cahit Yalçın'ın otomobili gelir ancak onunla gitmesine izin verilmez, onu götüren araba kaza yapar ve uçuruma yuvarlanır, o da bir çalıya takıldığı için şans eseri kurtulur.

Aradan bir buçuk ay geçmesine rağmen Cevat Şakir Bodrum'a nakledilmez. Yine de Zekeriya Sertel'in Sinop'a vardığını ve şehirde serbest biri olarak gezdiğini duyunca çok memnun olur fakat Bodrum kelimesinin anlamından dolayı nasıl bir yere gideceğini merak eder. Etrafında da Bodrum'u bilen kimse olmadığı için içi içi yer.

İzmir'e

Bir gün, ertesi gün Bodrum'a gideceğini öğrenince çok sevinir. Hapishânededen iki jandarmayla çıkınca jandarmalar kaçmayacağı sözünü alıp kelepçelerini çıkarırlar. Üçü İzmir'e giden trene biner. Yerleri üçüncü mevkidir. Trendeki köylüler bir şey yemeden önce hep ona ikram eder ve neden mahkûm edildiğini hiçbiri sormaz. Bir ara Sakarya Savaşı'ndan kalan siperleri gösterirler, ormanların hepsi yakıldığı için bozkır kalmıştır. İstasyonda durunca yolculara bir şeyler satmak için pencereye yanaşan bir köylüye oraya neden ağaç ekmediklerini sorar, adam "Mal ağaca dayanır, kaşınır da ağaç sallanır, tutmaz" der.

Tren istasyondan istasyona ilerledikçe yolcuların kimisi iner kimisi biner. Bir istasyonda iki genç adam biner, birbirlerine ürünlerinin nasıl olduğunu, havayı ve yağmuru sorup susarlar. Cevat Şakir başka bir şey konuşmalarına şaşırır. Bir istasyonda genç bir kızla annesi biner. Onlar içeri girer girmez herkes genç kıza bakmaya başlar, Cevat Şakir kızını incelerken onun bir gençle baktığını fark eder. Bir süre sonra anne-kız trenden inince bu genç de arkalarından gider ve tren kalkmak üzereyken yerine geri döner. Cevat Şakir neler olduğunu çok merak etse de yanında jandarmalar olduğu için bir şey yapamaz. Biraz sonra yanındaki jandarma uykuya dalınca başı onun omzuna düşer. Yolculuğa o hâlde devam ederler.

Bu yolculuk ona normalde etrafını böyle gözlemlemediği için bir anda özgür kalınca çevresine olan merakının arttığını düşündürür. Kendini Dostoyevski ile karşılaştırır. Dostoyevski idam edilmeyi beklemiş ama edilmemiş bir adamdır, o yüzden de hayata olan ilgisi her günkü hayatı yaşayan bir adaminkinden farklıdır. Onun romanını her günkü hayatı yaşayan bir adam olarak okuduğu için onun anlattıklarını uzun ve fazla bulduğunu düşünür.

Karanlık basınca Afyon'da trenden inerler. Cevat Şakir neden orada indiklerini sorunca jandarmalar kendilerine Afyon'a kadar yol masrafı verildiğini, geri kalan masrafı Afyon'dan alıp yola öyle devam edeceklerini söylerler. Afyon'da bir bakkal dükkânının arkasındaki ufak bir odayı kiralarlar. Cevat Şakir jandarmalarla kahve içip sohbet ederken bakkal yanlarına gelip onun nasıl bir hırsız olduğunu öğrenmek ister ancak hırsız değil de gazeteci olduğunu öğrenince canı sıkılır. Bu sefer onun bilgisini ölçmek için tuhaf sorular sormaya başlar. Cevat Şakir içine düştüğü duruma kendi içinden güler. Gece uyumak üzereyken tam pencerenin önünde bir kadın bacağı görür. Kadın biriyle pazarlık ediyordur. Beş liraya anlaştıktan sonra giderler.

Ertesi gün devlet dairesine gidip masrafın karşılanmasını isterler ancak talepleri gerçekleşmez. Sonraki gün tekrar giderler ama yine olmaz. Nihayet üçüncü gün gereken ödeme yapılıncaya bir sonraki gün trene binerler. Jandarmalar pencere önünün dolu olduğunu görünce orada oturan kişiden Cevat Şakir'in mahkûm olduğunu söyleyerek yerini ister, adam yerini verir. Cevat Şakir de onlara sigara ikram eder. Manisa'ya vardıklarında jandarmalarla birlikte kiraz alıp yerler. Güneş batarken ve İzmir'e yaklaşırken Cevat Şakir İzmir'de nasıl karşılanacağını merak etmeye başlar. Her istasyon adı anons edildiğinde insanların evlerine döndükleri için sevindiğini ama kendisinin hapishâneye gittiğini düşünerek hüzünlenir.

İzmir'de

İzmir'de hapishânenin jandarma dairesine girdiklerinde bir çavuş Cevat Şakir'i görünce yanında dikilen ere "Götürün şunu!" diye emreder. O an Ankara'dan beri ona eşlik eden iki jandarmaya veda eder ve ona "Gel" diyen eri takip eder. Er ona "Bekle" deyince yaklaşık iki saat boyunca şiltesini yere atıp üstünde bekler. Sonunda bir jandarma görünür, o da onu "Gel" diyerek çağırır. Cevat Şakir onu takip ederken jandarma arkasına dönüp eşyasını yanına almadığını görünce onu azarlar. Dönüp eşyasını alır ve sonunda bir odaya yerleşir.

Ankara'dan İzmir'e geçerken ailesinden o akrabalar aracılığıyla kendisine para gönderilmesini istediği için ertesi gün akrabaları ziyaretine gelir. Onun geleceği günü bilmedikleri için o gelene dek her gün hapishâneye gelip giden akrabalarıyla ancak pencere ardından konuşmasına izin verilir. Akrabaları jandarmaya onun Bodrum'a ne zaman gönderileceğini sorunca da İstiklâl Mahkemesi mahkûmu olduğu için Bodrum'a deniz yoluyla gönderilemeyeceğini, karadan yaya olarak gönderileceğini öğrenir. Akrabalarından otobüsle gitmesini sağlamaları için aracı olmalarını ister, sonunda ona eşlik edecek jandarmanın gidiş-geliş masraflarını karşılamak koşuluyla otobüs olan yerde otobüse tren olan yerde trene binmesine izin verilir. Bu çok maliyetli olsa da kabul etmek zorunda kalır. Aydın'a trenle giderken yanında bulunacak iki jandarmanın gidiş-geliş masraflarını hemen öder.

Ancak on gün geçmesine rağmen bir türlü yola çıkılmaz. Onuncu gün odaya bir softa getirip ayağından odaya zincirlerler. Bir mahalle okulunda hoca olan bu adam erkek öğrencilerden birine tecavüz etmiştir. Akşam olunca Cevat Şakir'i de rahatsız ederek ona birlikte olmayı teklif eder. Cevat Şakir adamın söylediklerini duyunca kendi kendine gülüp feleğin kendisiyle alay ettiğini düşünür.

Yirmi günün sonunda nihayet iki jandarmayla birlikte dışarı çıkar. Jandarmalar onları istasyona kadar götürecek olan at arabasının parasını peşin ister. Hemen öder. Trende pencere kenarına oturmasına izin verilmez, iki jandarmanın ortasında oturur. Bir süre diğer yolcuların konuştuklarına kulak verir. Sonra biraz ötede oturan genç bir kadın ilgisini çeker. Kadının görünüşünde olağanüstü hiçbir şey yoktur ama neşesiyle dikkat çekicidir. Kadın onun baktığını görünce bir sigara ikram ederek "Bu da geçer efendim" der.

Aydın'da

Aydın'a vardıklarında şehrin savaş sırasında Yunanlar tarafından tamamen yakılmış olduğunu görür. Jandarma, antik kent Tralleis'in bulunduğu dağın üstünde olduğundan dik bir yokuş çıkmak zorundadırlar. Hava çok sıcak ve bunaltıcı olduğu için Cevat Şakir şiltesini ve çantasını bir hamala yükler. Fakat hamal daha yüz adım atmadan "Ben deli miyim ki bu sıcakta bu şeyleri yukarıya taşıyayım!" diyerek eşyaları yere atar. Cevat Şakir hamala daha fazla para teklif etse de hamal

arkasına dönüp bakmadan gider. Çaresiz şilteyi sırtlar, çantasıyla paltosunu da eline alır ve yokuşu zar zor tırmanır. Jandarma binasına girince yanındaki jandarmalar onu bırakıp geri dönerler. Çavuş bir askere onu koğuşa götürmesini emrettiğinde ona Bodrum'a gideceğini söyler çavuş da onu önce Çine'ye göndereceklerini bildirir.

Yirmi beş otuz kişilik bir koğuşa yerleşince şiltesini karyolanın üstüne serip dinlenir. Bazı geceler bir jandarma onlara Seyyid Battal Gazi'nin hikâyelerini okur. Bu gecelerden birinde bir jandarma hükümetin başında Battal Gazi gibi bir adam olması gerektiğini söyleyince oradaki herkes ona hak verir. Cevat Şakir ise bunun ne kadar saçma olduğunu düşünür.

Cevat Şakir'in tek merakı Bodrum'un nasıl bir yer olduğudur. Bir gün jandarmalar ona İstiklâl Mahkemesi tarafından yargılanmayı bekleyen iki Bodrumlu olduğunu ve İstiklâl Mahkemesi'nin nasıl bir şey olduğunu bilen birini aradıklarını söyleyince hemen onların yanına gider ve onları rahatlatacak şeyler anlatır. Onlar da Bodrum'un deniz kıyısında güzel bir kasaba olduğunu söylerler. Ancak Cevat Şakir'in asıl merakı Bodrum Kalesi'nin akıbetidir. Onun savaşta yıkıldığını öğrenince şehirde serbest gezmesine izin verilip verilmeyeceğini merak etmeye başlar.

Yirmi beş günün sonunda ertesi sabah Çine'ye gönderileceği haberi verilir. Hazırlanıp bekler ama gelen giden olmaz. Ertesi gün aniden gelen jandarmalar hemen yola çıkmaları gerektiğini söylerler. Birlikte meydana inince komutanlıktaki jandarmanın binmesini tembih ettiği otobüsün hangisi olduğunu unutup ilk gelene biner. Şoföre kişi başı kaç lira istediğini sorduğunda beş lira cevabını alınca aynı jandarmanın on lira ödemesini tembihlediğini hatırlayıp dolandırıldığını anlar.

Çine'de

Eski bir otobüste başını tavana vura vura ettiği yolculuğun ardından iki jandarmayla birlikte Çine'ye varır. Jandarmalar onu Çine'deki komutanlığa bırakıp geri döner. Biraz sonra bir ses "Hoş geldiniz Cevat Bey" der. Cevat Şakir şaşırır ve gecikmeli de olsa karşılık verir. Sonra bir çavuşla paylaşacağı iki yataklı odaya yerleşir.

Günlerdir tıraş olmadığı için bir gün subaydan oraya bir berber çağrılmasını rica eder ancak subay ona dışarı çıkıp berbere gidebileceğini söyler. Bunun üstüne Cevat Şakir birkaç aydan beri ilk defa dışarı serbest olarak çıkmayı yadırgayarak birkaç adım atıp sürekli arkasına dönüp izlenip izlenmediğini kontrol eder. Berberde sıra olduğunu görünce subayın onun güvenini suistimal ettiğini düşünmesinden korktuğu için tıraş olmadan geri döner.

Çine'de altı gün kalır ancak İzmir ve Aydın'da geçirdiği haftalara kıyasla bu altı gün ona bir gün kadar kısa gelir.

Muğla'da

Bir öncekinden daha kötü bir otobüsle Muğla'ya doğru yola çıkar ancak manzara o kadar güzeldir ki çektiği tüm sıkıntıları ve uğradığı haksızlıkları bir anda unuttur. Kendini tekrar "yaratılış" içinde bulduğu için sevinçten çıldırarak gibi olur. Gökbel denilen yere geldiklerinde oranın dünyaya ait olmadığını düşündüğü yabaniliğiyle büyülenir. Orada bir kâbus ve delilik hâli görür. Taşları tımarhâne kaçkını devler olarak hayal eder. Heybetli dağlara baktıkça yüzyıllar önceki yerküre hareketlerini görür gibi olur. Önlerine birden koca bir çınar çıkar. O zaman insanı yaratan "yaratılış"ın Gökbel'i insanlara takılmak için yarattığını sonra da insanların şaka kaldırmadığını anlayınca çınar şeklinde kahkaha attığını düşler.

Çınarın altındaki Keyif Oturağı Kahvesi denen yerde mola verilince orada oturup kahve içerek ağacın önünden akan suyu seyrederek. Biraz sonra bir ovaya vardıklarında şehrin beton hapishânesinden kurtulan insanın açık yerlerde bir "dışarılık" ve "öteleyiş" hissettiğini, ufkunun genişlediğini, insanın özgür olarak "dışarılamayı" arzuladığı sürece insan olduğunu düşünür.

Akşama doğru jandarmalara Muğla'ya yaklaşmış yaklaşmadıklarını sorar ve Muğla'nın daha uzakta olduğunu öğrenince çok sevinir. Dağları, ovaları ve akarsuları seyretmeye dalar. Akşam Muğla'ya vardıklarında jandarmalar onu bırakıp gider, o da kendisinden başka kimsenin olmadığı bir koğuşa kapatılır.

Aşk Mektupları

Dört beş aydır sürekli dışardan yemek ısmarlayarak peynir, zeytin, helva, pastırma ve sucukla beslendiği için parası tükenmek üzeredir. Öğleye doğru bir jandarma gelip komutanın aşçıdan istediği bir yemek varsa onu ısmarlayabileceğini söylediğini bildirir. O da istediği yemeği söyler. Cebindeki parası ancak Milas'a kadar gitmesine yettiği için İstanbul'dan para istemek için telgraf çeker ve bir jandarma aracılığıyla paltosunu satar. Akşama doğru jandarma gelip komutanın onu görmek istediğini haber verir. Birlikte yukarı çıkarlar. Yukarıda onu sevimli yüzlü bir genç karşılar. Bu genç seyyar bir tiyatronun baş aktristine aşıktır. Dosyasından onun yazar olduğunu gördüğü için onun adına aşık olduğu aktriste aşk mektupları yazmasını ister. Ona üstünde doğduğu tarihin, yerin ve gittiği okulların yer aldığı bir notla birlikte birçok kağıt ve iki tane kalem verir.

Cevat Şakir aşağı inince uzun zamandır öfkelenmediği kadar çok öfkelenir. O öfkeyle on on beş sayfa kadar bir şeyler yazar. Gencin masum yüzünü hatırlayınca onun zampara olmadığına, kadına insanca bir sevgi beslediğine hükmeder ve yazdıklarını yırtar. Yeniden bir mektup yazıp komutana gönderir. Akşam koşuşa bir ampul takılır ama sonra bir arızadan dolayı söner. Yukarıda bir subayın erlere ders verdiğini duyar. Biraz onları dinler. Aklında hâlâ Bodrum Kalesi'nin ne durumda olduğu vardır. En büyük korkusu eğer sağlamsa oraya kapatılmaktır. Muğla şehri Muğla vilayetinin başkenti, Bodrum da bu vilayetin birkaç kaymakamlığından biri olmasına rağmen orayı bilen kimse yoktur.

Komutan yeniden onu görmek ister ve yazdığı bir mektubu tashih etmesi için ona teslim eder. Birkaç gün sonra İstanbul'dan istediği para gelince Milas'a gitmek ister ancak komutan sürekli başka mektup yazmasını talep eder. Oradaki on beşinci günde Bodrum'daki kalebentlik süresinin başlaması gerektiğini hatırlatınca komutan üstü kapalı biçimde onun gitmesini istemediğini ifade eder. Bunun üstüne Cevat Şakir, hemen valiye Zekeriya Sertel'le aynı cezaya mahkûm edildiğini, ona nasıl muamele edildiyse kendisine de öyle muamele edilmesi gerektiğini belirten bir dilekçe yazar. Birkaç saat sonra valinin cevabını Muğla vilayetinin jandarma komutanının elinden alır. Vali, Bodrum kaymakamına Cevat Şakir'in Bodrum sınırları içinde serbest kalacağını ancak denize açılmayacağını bildiren bir not göndermiştir. Komutan koşuştan çıkınca sevinçten dans eder. Yola çıkana kadar "Bu kağıtla siz mutlaka şehir içinde serbest kalacaksınız" dediklerini duymak için bu notu herkese okur. Ancak herkes geçiştirici cevaplar verir. Hüseyin Cahit Yalçın'ın başına gelenin tuzak mı yoksa gerçek bir kaza mı olduğu henüz aydınlanmadığı için ayısının kendi başına da gelmesinden, kandırılmaktan korkmaya başlar.

Bir gün vilayet jandarma komutanı otomobil masrafının yarısını karşılaması koşuluyla Milas'a onunla birlikte gidebileceğini söyleyince bu teklifi hemen kabul eder ve birlikte yola çıkarlar.

Milas'ta

Milas'a vardıklarında Cevat Şakir bir odaya yerleştirilir. Ertesi sabah oradaki jandarma subayını Büyükkada'dan tanıdığı için akşam onunla ya da bir başka subayla Milas'ı gezmesinin mümkün olup olmadığını sorar. Subay birlikte gezebileceklerini söyleyince çok mutlu olur. Gezmeye gideceği için akşama kadar sevinç içinde bekler. Ancak subay gelmez. O da durup durup valinin yazdığı notu okur. Subay onu tanıdığı hâlde gelmediği için dosyasında hapsedilmesi gerektiğine dair bir ibare olup olmadığından kuşkulanmaya başlar. Yedi sekiz gününü böyle şüphe içinde kıvranarak geçirir. Nihayet bir gün ertesi sabah atla Bodrum'a sevk edileceği söylenir.

Bodrum

Sabah, üç jandarma, bir postacı ve birkaç yolcuyla birlikte yola çıkar. Otomobilin geçebileceği bir yol olmadığı için ata binmek zorundadırlar. Ancak Cevat Şakir ata binmeyi bilmediği için yürümeye karar verir. Bodrum'a kadar yürümeyeceğini söyleyip ona karşı çıksalar da o kimseyi dinlemez. Attan inerek yürümeye başlar. Jandarmaların önünde hızla ilerlerken doğayı seyre dalar ve jandarmaların onu vurması ihtimalini bile düşünüp buna aldırış etmez. Bir ara bir silah sesi duyar, arkasına dönüp bakınca jandarmalardan birinin uyuyan bir yılanı öldürdüğünü görür. Birinin uyuyan bir hayvanı neden öldürdüğüne anlam veremez.

Denize yaklaştıklarını değişen havadan, kumlu topraktan ve bitkilerden anlar. Bitkileri denizin zorbalığı altında korku içinde hayal eder. Sonunda deniz görününce martıların dünyadaki varlığını bile unuttuğunu fark eder. Güvercinlik'e varınca bakkalı da olan bir kahvehânedeki kimisi yanında getirdiğini kimisi de bakkalda bulduğunu yer. Sonrasında Torba'ya varınca yolları denizden ayrılır, orada yokuştan inerken jandarmalar hükümet konağına yürüyerek değil, atın üstünde gitmenin uygun olacağını söyleyip onu tekrar ata bindirmek için uğraşırlar. Ne kadar karşı çıksa da sonunda mecburen

ata biner. Postacıyla yolcular bir sokakta onlardan ayrılır. Onlar da jandarma komutanlığına giderler. Cevat Şakir hemen Jandarma Komutanı Fethi Bey'e valinin notunu gösterir. Fethi Bey, kağıdı kaymakama göstermek için gider, geri döndüğünde de kaymakamın kendisini görmek istediğini söyler. Kaymakamın odasına girince kaymakam ayağa kalkar, ona bir sandalye gösterir, sonra da şehir sınırları içinde serbest olduğunu bildirir. Sonradan Fethi Bey'den dinlediğine göre kaymakam, müjdeyi kendisi vermek istediği için onu görmek istemiştir ama o, şehirde serbest gezebileceğini duyduktan sonra sadece "Teşekkür ederim" demiş ve etrafa şaşkın şaşkın bakmıştır. Halbuki onun hissettiği yorgunluktan başka şey değildir.

Yine daha sonra öğrendiğine göre, o gelmeden önce Bodrum savcısı onu Bodrum Kalesi'ne kapatmak istediğini ama orası harap hâlde olduğu için mecburen hapsedeceğini söylemiştir ancak valinin yazısı her şeyi değiştirmiştir.

Rutin

Bodrum'dakiler onun ihtiyar bir yazar olduğunu zannettikleri için otuzlu yaşlarda uzun boylu genç bir adamla karşılaşınca şaşırırlar. Aslında o da kendini tükenmiş bir insan gibi düşünür. Bunun sebebi İstanbul'daki rutin hayatıdır. Oradaki kalebentlik süresi dolduktan sonra geri dönüp ömrünü diğerleri gibi Bâbüali Caddesi'ndeki binaların izbe odalarında çürüteceğini düşündükçe onlara hak verir.

Deniz Kenarındaki Ev

Kaymakam onu Bodrum'u gezmeye davet eder. Belediye önünde onu bazı memurlarla tanıştırır sonra da birlikte bir kahveye giderler. Bodrum'daki tek polis memuru onu o gece evinde misafir etmek ister ama Cevat Şakir o geceyi tek başına bir dağda geçirmeyi tercih edecek hâldedir. Kaymakama bir ev kiralamak istediğini söyleyince kaymakam hemen deniz kenarında dört odalı bir ev bulunduğunu söyler. Cevat Şakir evin deniz kenarında olduğunu öğrenir öğrenmez daha görmeden evi tutmak ister. Kaymakam kulağına eğilip "Hemen kabul etmeyin, kira parasında indirim yapsınlar" deyince bir an parasının yetip yetmeyeceğinden şüphe eder. Yürüyerek evi görmeye giderken kaymakam kendi makamına uygun şekilde ağır ağır adımlar atar ama o sevinçten koşarak gitmek ister. Kaymakam konuştuğu onun söylediği her şeye "Evet, efendim" diyerek gülümseyip baş sallar. Nihayet evin önüne geldiklerinde Cevat Şakir evi görür görmez hemen kiralayacağını söyler. Ev alt ve üst katında ikişer odası olan dört odalı kutu gibi bir evdir. Her katın bir odası denize bir odası da sokağa bakar. Evin solunda bir avlusu vardır. Sokaktan avluya avludan da eve geçilir. Avlunun sokağa açılan kapısının tam karşısında denize açılan bir kapısı daha vardır.

Ev sahibi yandaki kahvehânedeki çağrılınca kaymakamla aralarında bir konuşma geçer ve kaymakam Cevat Şakir'e dönüp "Yirmi beş" deyince Cevat Şakir hemen cebine davranıp yirmi beş lira çıkarır. Kaymakam tuhaf bir bakış attıktan sonra "Cevat Bey kira yirmi beş kuruş" der. Bu sefer Cevat Şakir kaymakama tuhaf bir bakış atar. Altı aylık peşin ödeyerek evi kiralar. Ev sahibi avlunun ve evin kapısının anahtarlarını ona bırakır.

Cevat Şakir Nebizade Hamdi Bey'in verdiği şilteyle çantasını jandarma komutanlığından eve getirtmek için birini gönderdikten sonra avlunun sokağa açılan kapısını kapatıp denize açılan kapısını açar. Kızıl gökyüzünün altında beyaz evler pembeleşmiş görünür. Dalgalar eve doğru hareket ederken kapının iki adım ötesini yalayıp geçer. O an kapının önünde çocukluğundan beri ilk defa hıçkırığa hıçkırığa ağlayarak yere düşer. İçinde doğaya karşı müthiş bir hayranlık duygusuyla parmaklarını yosunlara, kumlara daldırır. Oracıkta ölene dek bir ekmek ve suyla yaşayabileceğini düşünür.

Yerde yatarken Bâbüali'de çürüyüp giden Cevat Şakir'in boş bir kalıp olarak zeminde kaldığını ama Halikarnas Balıkçısı'nın yepyeni bir insan olarak sevinçle yerinden doğrulduğunu hayal eder. Sonra avludan dışarı fırlayıp su kovasıyla ip alır. Avludaki kuyudan kova kova su çeker ve bunu neden yaptığını bilmeden suları yerdeki taşlara savurur.

Eve girince pencereleri açıp her pencereden dışarı bakar. Nerede yatacağını kararlaştırmaya çalışırken kapı çalar, şiltesiyle çantasını alır. Şilteyi alt kattaki denize bakan odada pencerenin dibine serer. İçeri sivrisinekler girdiğinden Yulen Şirketinde çalışan Amerikalılardan gördüğü gibi cibinlik yapmak için tekrar dışarı çıkar ve kumaş alıp kendine cibinlik yapar. Sonra da deniz kenarına oturup geç vakte kadar sigara içer.

Bomba

Uyurken birdenbire korkunç bir patlama sesiyle yerinden savrulur. Aklına hemen Hüseyin Cahit Yalçın'ın başına gelenler gelir ve birinin onu öldürmeye çalıştığını düşünür. Karanlıkta sigara ve kibritini bulup sigarasını yaktıktan sonra aşağı yukarı yürümeye başlar. Denize bakar, hiçbir hareketlilik göremeyince pencereden atlayıp dışarı çıkar ve kıyı boyu yürümeye başlar. Gün ağarıken eve geri döner. Yolda karşılaştığı sırtlarında çuvalar ve sandıklar taşıyan birkaç kişi onu görünce korkarak kaçar. Patlamayı sormak için kaçanlardan birinin peşine düşer ama yakalayamaz. Yolda önceki gün tanıştığı memurlardan birine denk gelince patlamayı ona sorar ve kaçakçıların ev uzun zamandır boş olduğu için orada bomba patlatıp dikkati oraya çektikten sonra kıyıya eşya çıkardıklarını öğrenir.

Hayat

Akşamları memurlar, denizciler ve esnaftan kimseler evinin yanındaki herkesin “gazino” dediği kahvehânede toplanır. Cevat Şakir satrançtan başka oyun bilmediği için tavla ve iskambil oyunlarını seyretmekten çok sıkılır. İnsanların çoğu orada zaman öldürdüğünü söyleyen, Bodrum gibi bir yerde yaşanmayacağına inanan ve hep oradan şikayet eden kimselerdir. Ona göre ise hayat bir yerde değil, insanın kendisindedir.

Balıkçılık

“Gazino”nun sahibi Derviş balıkçı olduğu için onun yardımıyla olta ve misina alır. Artık gün doğmadan kalkıp bir denizciden ödünç aldığı ağ ve kepçeyle limana gider, orada yemlik karides toplar. Sonra da Bardakçı'ya gider. Eski adı Salmakis olan Bardakçı, efsaneye göre bir peri kızının Hermes ile Afrodit'in oğlu Hermafroditos'e aşık olup Tanrılara ikisini birleştirmeleri için ettiği duadan sonra Hermafroditos'un hem erkek hem de dişi bedene dönüştüğü yerdir. Orada bütün gün balık tutar.

Kaplankayası gibi yerlerde “yaratılış”la baş başa zaman geçirir. Ona göre insan ya tam kendisinin ya da tam başkasının olmalıdır; insanlar yalnızlıktan başkalarını sevdiği için değil, yalnızken kendi boşluklarıyla yüzleşmek istemedikleri için kaçarlar. O yüzden onun yeri “gazino” değil, Kaplankayası'dır.

Bodrum Kalesi

Bodrum'a kronolojik olarak Zefiriya, Halikarnassos, Petronium ve Bodrum olmak üzere dört isim verilir. Halikarnassos, -assos ile biten her kelime gibi Anadolu'nun unutulmuş bir diline aittir. Helence değildir. Halikarnas Kraliçesi Artemisiya kendi filosofunun amirali ve Xerxes'in mütteffiki olarak Salamis Savaşı'nda bulunur. Bu savaşta yenilen ve batırılan donanmaların arasında donanmasını kurtaran tek amiraldir. Artemisiya adlı ikinci bir kraliçe ölen kocası Mausolos adına Halikarnas Mozolesi'ni yaptırır. Büyük İskender şehri sarar ancak tamamen ele geçiremez. Yüzyıllar sonra Haçlılar Kudüs'e giden deniz yollarını kendi egemenliklerine almak için Rodos'u karargâh edinirler. St. Jean Şövalyeleri Halikarnas'ta koca bir kale yaptırırlar. Kalenin yapılışını anlatan mühendis ve mimar Schlegelholz anılarında kale duvarları için taş lâzım olduğunda Halikarnas Mozolesi'ni kırdıklarını, kaleyi St. Peter'e adadıkları için adının Petronium kaldığını anlatır. Petronium Türkçeye Bodrum olarak aktarılır. Sultan II. Abdülhamid burayı hapis hâne olarak kullanır. Ancak Birinci Dünya Savaşı'nda Fransızlar, Bodrum Kalesi'ni İngiliz ve Fransız gemilerine saldıran bir Alman denizaltısının yakıtının depolandığı yer zannettikleri için topa tutarlar. Topçunun “Bu kadar güzel ve günahsız bir şehri nasıl topa tutacağız” dediği kulaktan kulağa yayılır.

İsmet Paşa'nın Ziyareti

Cevat Şakir'in eşi ve oğlu Sina da İstanbul'dan Bodrum'a taşınır. O sıralarda İsmet Paşa'nın bir yatla Bodrum'a uğrayacağı bildirilir. Bodrum Halk Partisi başkanının onun adına düzenleyeceği törende yapacağı konuşmayı Cevat Şakir yazar ve başkana ezberletir. Konuşma “Kargaların bir leşin üzerinde toplandıkları gibi, düşman da Anadolu üzerine çullanmıştı” gibi bir cümleyle başlar. Törende başkan “Kargalar” dedikten sonra konuşmanın geri kalanını unuttuğu için devamını getiremez ve defalarca “Kargalar” diye tekrar eder. Cevat Şakir ondan sonraki sözleri önündekine fısıldayınca önündeki kişi de kendi önündekine fısıldar ve sözler başkanın kulağına gider gitmez konuşmasını hızlıca bitirir. Durumun farkına varan İsmet Paşa gülümser. Ancak Cevat Şakir, böylesine resmi bir konuşmayı Bodrum'un özgür havasına hiç yakıştıramaz.

Ağustos Böcekleri

Meydanda bulunan çınar ağacı ağustos böceklerinin toplanma yeri olduğu için çevredeki kahvehânelerde bulunan insanlar onların sesinden rahatsız olur. İçlerinden biri mübadele sonucu Bodrum'u terk eden Rumların bıraktığı kilisenin çanını çınar ağacının dalına asar. İnsanlar da böcekler geldiğinde onları susturmak için çanı çalar. Halbuki Cevat Şakir böceklerin sesini dinlemeyi çok sever ve *Ağustos Böceğiyle Karınca* hikâyesinde ağustos böceğinin hakkının yendiğini düşünerek kış geldiğinde ağustos böceklerinin çoktan bu dünyadan göçüp gittiklerini, dolayısıyla da karıncaya muhtaç olmadıklarını anlatır.

Musa

Tarım bakanlığında memur olarak çalışan Musa, her derdini Cevat Şakir'le paylaşır. Sürekli şikayet ettiği evliliğini bitirdikten sonra bir gün eve su getiren kıza aşık olduğunu söyleyip ondan kızı annesinden istemesini rica eder. Kadına bir arkadaşının kızını beğendiğini ama görevi gereği birkaç aylığına başka bir yere gittiğini söyleyecektir. Cevat Şakir onun dediğini yapar ve annesi kızı verir.

Sonrasında Musa, kıza nişanlısının kendisi olduğunu söylemeden onun evinin yanındaki bir evi kiralar. Bir gece nişanlısının bahçesini seyrederken su dolabını beygirin değil nişanlısının döndürdüğünü görür. Bundan birkaç gün sonra sürekli Cevat Şakir'e marul, yeşil biber, maydanoz, elma, armut, mandalina, limon ve portakal getirmeye başlar. En sonunda Cevat Şakir getirdiklerinin yenmediğini söyleyip ona kızınca Musa'nın nişanlısıyla annesinin bir dolap beygiri alabilmeleri için onların bahçesindeki her şeyi satın aldığını öğrenir.

Bir gün yine Musa sevinçle yanına gelerek sonunda nişanlısıyla tanıştığını söyler ve anlatmaya başlar; alışveriş yaparken kendi gönderdiği yüzüğü kızın parmağında görünce kıza nişanlısı hakkında sorular sorar ancak kız nişanlısıyla henüz tanışmadığını söyler. Marulları yıkamak için havuz başına yan yana oturunca kıza nişanlısının kim gibi olmasını istediğini sorar. Kız ona bakarak "Sana benzerse iyi" der. O da nişanlısının kendisi olduğunu söyler. Kız da utanarak kaçıp gider.

İstanbul

Bir buçuk yıl sonunda İstiklâl Mahkemesi kalebentliğini İstanbul'da sürdürmesi kararını alınca üzümlere Bodrum'dan ayrılır. Bu seferki yolculuğu bir öncekine benzemez, tek başına vapura biner. Ancak insanların çoğu İstanbul'daki akrabalarına teslim etmesi için onunla birlikte sandıklar ve çuvalar dolusu tuzlanmış balık, badem, kuru incir ve daha birçok şey gönderir. İnsanlara vapurdan iner inmez Emniyet Müdürlüğüne gideceğini belirtip itiraz etse de herkes akrabalarının onu vapurdan inerken karşılayacağını söyler. Fakat İstanbul'a varınca kimse gelmez. O yüzden Emniyet Müdürlüğüne üç otomobille gitmek zorunda kalır.

Geceyi Emniyet Müdürlüğünde geçirir ama memurlar İstiklâl Mahkemesinden korktuğu için onu serbest bırakmak istemez. Sonunda İstiklâl Mahkemesine İstanbul'da kimse kendisini serbest bırakmak istemediği için Bodrum'a geri gönderilmesini talep eden bir telgraf gönderir. Bu talebinin üstüne serbest bırakılır ve sandıklar ve çuvalarla birlikte annesinin evine gider.

Bodrum'da olduğu gibi yazılar yazıp çeviriler yapmaya devam eder ve kazancını Bodrum'da yeni bir hayat kurmak için biriktirir. Üç farklı dilde tarım ansiklopedileri getirir. Bir zıpkın koleksiyonu yapar. Bodrum'da ekmek üzere tohumlar satın alır.

Bir gün Büyükkada'da tarım kitaplarında gördüğü palmyeleri tanımak için gezerken bir Pritkardiya Filifera palmyesi görür. Tohumlarını toplamak için palmyeye tırmanır. Ceplerini tohumlarla doldururken birkaç kişi palmyenin altına gelip ne yaptığını sorar. Tohum topladığını söylese de onları inandıramaz. Aşağı inip kendini tanıtır ama karşındakiler oranın Troçki'nin bahçesi olması nedeniyle onun o sırada evde olan Troçki'ye erişmeye çalıştığını ve deli numarası yaptığını düşünür. Sonunda anlaşmazlığı karakolda çözerler.

Kızı İsmet'in doğumunun yirminci günü kalebentlik süresinin son günüdür. O gün sevinçle Emniyet Müdürlüğüne gider ancak emniyet müdürü orada onun kalebentliğine dair herhangi bir dosya bulunmadığını, dolayısıyla kalebentlik süresinin bir buçuk yıl önce dolduğunu, İstanbul'a nakledilişinin sebebinin de bu olduğunu bildirir. Cevat Şakir hayatının bir buçuk yılını İstanbul'da Bodrum'u hayal ederek geçirdiği için çok üzülür ve ertesi gün ailesiyle birlikte Bodrum'a yola çıkar.

İstanbul'da kaldığı süre boyunca bazı insanlar onun hakkında askerlik düşmanı olduğuna dair bir dedikodu yayar ve bu dedikodu yüzünden çevresindeki birçok dost görünümü insan hayatından çıkar.

Ancak hem kendi değerinin başkalarının övgüsü veya yergisiyle değişmeyeceğine hem de her şeyin ayan beyan ortada olduğuna inandığı için kimseye öfkelenmez ve kendini savunma gereği de duymaz.

Bodrum'da Özgürlük

Bodrum'a varır varmaz yanında getirdiği tohumları kayınvalidesinin evinin bahçesine eker. Öğle yemeğinden sonra da doğruca gidip kendine bir sandal satın alır. Paraketalarını gören iki balıkçı Adaboğazı Adası'na gidip avlanmayı teklif edince ilk defa Bodrum limanından denize açılır. Balıkçıların dürüstlüğü ona insana olduğu gibi davranma özgürlüğünü veren iki şey olduğunu düşündürür; biri yalnızlık, diğeri de gerçek arkadaş. O gün tuttıkları balıkları bölüşüp eve dönerler. Cevat Şakir denizden Bodrum'a ilk dönüşün tanrını çıkarırken kıyının ona yeni bir hayat müjdelediğini hisseder.

Kayınvalidesinin deniz kıyısına yakın küçük evinin çatısının yarısı çöktüğü ve zemini delik deşik hâlde olduğu için orada bir gece kalırlar. Eski evinde başka kiracı bulunduğundan Manastır denilen yerde iki odalı bir ev kiralarlar.

Knidos

Tüm denizciler Datça Yarımadası'nın ucuna gitmeyi delilik saydıkları için Cevat Şakir kimseye haber vermeden gizlice Knidos gezisine çıkar. Salmakis ve Kaplankaya'sıyla Bodrum Kalesi'ni geçerken üç yıl önce oralarda balık avlayan iki ayrı Cevat'ı görür gibi olur. Issız denizde serenin direğe sürtünmesinden, uçan bir balığın düşmesinden ve dalganın ardından sönen köpüklerin fısıltısından başka ses yoktur. Bu fısıltılar ona daha ıssız ve daha yalnız hissettirir. O tek başınalık hâlinde kendine kuşbakışı bakar. Rüzgâr onu Mersincik'e sürükler. Hava sert olduğu için orada biraz bekledikten sonra rüzgârın yönü değişince tekrar açılır. Knidos'a gece yarısı varır ve orada bir gün bir gece geçirip geri döner.

Yatağan

Üçüncü ve son teknesi adını Yatağan koyduğu bir tirhandil olur. Bodrum'a taşındığında kayığına alıp birlikte balığa gittiği küçük çocuklar Yatağan'ı aldığı anda artık genç birer delikanlıdır. Bir gece birlikte balık avlarken yorulup uyumak isterler, Cevat Şakir de biraz daha açılıp bir adanın yakınına demirler. Güvertede otururken suyun içinde bir hareketlenme olduğunu duyup el feneriyle bakar ve ringaların mürekkep balıklarının yediğini görür. Sonunda köpek balıkları gelince lambayı denizi aydınlatacağı bir yere yerleştirip dört çelik dişli bronz saplı zıpkınıyla birini öldürüp güverteye yatırır. Gençlerden biri köpek balığını yemeği çok sevdiği için onun payını ayırıp geri kalanından paraketaları için yem keserler.

Yeni Bir Ev

Deprem olduğu için depreme dayanıklı bir ev arar ancak öyle bir ev bulamadığı için kendi yapmaya karar verir. Betonarme yapılarla ilgili kitaplar getirtir ve on beş metre uzunluğunda beş metre genişliğinde bir yüzü denize bir yüzü de dağlara bakan bir ev inşa eder. Herkes evin çatısını garipser çünkü yukarı doğru çıkıntı olacağına V harfi gibi aşağı doğru girinti şeklindedir. Fakat Cevat Şakir bunu kışın denizden gelecek fırtınaya karşı tasarlamıştır. Evi yaptıktan üç dört yıl sonra kopan bir fırtınada Bodrum'u sel basar ve birçok evin çatısı uçar. O günden sonra onun çatısı garip değil keramet sayılır.

İngiliz Filoları

İngiliz filoları Bodrum'a geldiğinde tercümanlık yapması için hükümet konağına çağrılır. Sonrasında amiral ve öteki kaptanlar onu yemeğe davet ederler. Royal Oak adlı drednota kendi kayığıyla kürek çekerek gider. Yemekten sonra kayığına binince drednotun boyacı subayının kağıyının üst kısmını boyattığını kayığa da kutu kutu boya ve türlü fırçalar koyduğunu görür. Hem memnun hem de mahzun hissederek hemen gözden kaybolmak için hızlı hızlı kürek çeker.

Yenilikler

Balıkçıların av aygıtlarında çeşitli yenilikler yapar. Yelken gemisinin sünger toplamak için denizin dibinde sürüklediği gangavanın denizin dibindeki çukurlara da girebilmesi için ona demir zincir takmayı önerir. Denizciler denizin dibinde sürüklenen demir çubuğun yerine zincir takmaya razı gelmez fakat sonunda zinciri demir çubuğun iki ucuna takmaya karar verirler. Cevat Şakir daha sonra buna başka

yenilikler de ekler. Bulduğu bu yenilikçi çözümler sayesinde bir ihtiyacı olan herkes onu çağırır. Hatta yeni doğan çocuklara isim vermesi ve ilacını almayan çocuklara ilacını içirmesi bile ondan istenir.

Bitkiler

Bodrum'un suyuna ve havasına uygun bitkilerin tohumlarını Türkiye'ye getirtmek için İstanbul'dan İngiliz ve Fransız parası satın alıp sonra da Londra'dan ve Paris'ten tohum getirtir. Onları haftalarca beklerken ekme mevsimleri geçecek diye günlerini korku içinde geçirir. İnsanlar onun bu hâlini sorguladığında onların kendisini deli sanmaması için tek bir kuruş kazancı olmayacağını bildiği hâlde bu bitkilerden milyonlarca lira kazanacağını söyler. Halbuki hayattaki yegane ödevinin tohumda uyuyan güzelliği uyandırmak olduğuna inanır. Ektiği tohumun kök salıp salmadığını her gün tohumu örten fundayı toplu iğneyle kaldırıp büyütle kontrol eder. Tohumun yanında biraz beyazlık görünce çocuk gibi sevinir.

Bir fidan dikmek için dört şeye ihtiyacı vardır; tohumdan yetiştirilmiş fidan, fidanı doğru tutacak bir sıruk ki Bodrumlular buna kefil der, fidanı kefile bağlayacak ip ve fidanı koruyacak dikenli tel. Kefili tohumdan yetiştirdiği bir ağacın dalından alır, ipi tohumdan yetiştirdiği bir çeşit palmyenin yaprak liflerinden, dikenli teli de akasya ağacından yapar. Fidanları bir sokağa diktiğinde yüz fidandan ancak on beş tanesi kalır. Çocuklar oynamak için dikenleri koparır, büyükler değnek yapmak için kefil söker, fidanı da başıboş gezen sığır ve sıpalar yer. O yüzden kimi zaman bir sokağı dolduruncaya kadar dört defa fidan dikmek zorunda kalır.

"Balıkçı Şair"

Bir gün getirttiği Brezilyalı bella sombra ağacının tepesinde tohum toplarken ağacın altına Fransızca konuşan iki kadın gelir. Biri diğerine ağacın türünü sorunca o yukarıdan cevap verir. Kadınlar korkarak çığlık atınca ağaçtan yere inip onlarla tanışır. Kadınlardan biri Fransız Şair Anna de Noailles'dir, Cevat Şakir yatlarına çiçekler gönderince o da ona "Balıkçı Şair" diye bir şiir gönderir.

Turunçgiller

Dikilen çoğu turunçgil ağacını mübadele öncesinde Rumlar dikmiştir. İnsanlar turunçgil yetiştirmeyi bilmediği için onlara sürekli bunu öğretmeye çalışır. Turunçgil yetiştirme konusunda yaklaşık üç yüz sayfalık bir kitap yazar. Ancak el yazması bu eser elden ele geçerek sonunda kaybolur. Ülkeye on sekiz cins turunçgil çeşidi getirtir. Bahçesi olan herkese turunçgil ektirir. Bir gün Antalya'ya gittiğinde getirttiği bir Brezilya portakalından bir sepet ikram ederler.

Kassiya

Prosper Mérimée'nin Karmen'ini Türkçeye çevirirken Karmen'in tütün imalâthânesine saçlarında kassiya çiçeğiyle girdiğini okuyunca hemen kassiya tohumları getirtir ve fidanlarını oraya buraya diker. Bir gün bir dükkânda otururken bir gelin alayının içindeki fakir kızların takacak başka bir şey bulamadıkları için kassiya demetleriyle süslendiğini görür ve çok sevinir.

Bodrum'dan Ayrılış

Çocuklar büyüdüğünde ve savaş yüzünden her şey pahalılaştığında artık Bodrum'dan gitmeleri gerektiğini anladığı zaman ceplerine tohumlar doldurup sokak sokak gezer ve nerede bir çalı görse oraya eker. Yatağan'ı ve evi satar. Yatağan ona uzaktan tabut gibi görünür. Gece onunla nerelere gittiğini düşünerek pruvasına sarılıp öper. Sonunda Bodrum'dan ayrılırken İngiliz komutanı emrine bir kamyon verir, o da yolculuk eden herkesi kamyonu alır. Kamyon, diktiği ağaçların arasından geçer ve yirmi beş ya da yirmi yedi yıl önce jandarma gözetiminde Bodrum'u ilk defa gördüğü yokuşun başına varır. Bodrum'a yine oradan bakar, biraz sonra ne Bodrum ne de deniz görünür...

Temalar

Haksızlık Cevat Şakir, İstanbul'un işgal edilmesiyle başlayan süreçte insanların işgal güçleri tarafından şiddete maruz bırakıldığına şahit olur. Kendisi de bu şiddetten payına düşeni hem maddi hem de manevi olarak alır. Başkaları sokakta dövülürken kendisi de işgalci askerlerin tartaklamasına ve aşığılamasına maruz kalır. Fakat maruz kaldığı bu haksızlıklar işgal sona erdikten sonra da devam eder. Yazdığı basit bir hikâyeye nedeniyle birdenbire herkesin kendisinden kaçtığı, mimlenmiş bir siyasi suçluya dönüşür ve bütün hayatı altüst olur.

Spiritüalite Cevat Şakir işgal sırasında İstanbul'a karşı duyduğu yabancılık hissinden uzaklaşabilmek için hem fırsat buldukça şehrin sınırlarına yürüyüp "yaratılış" adını verdiği doğayla baş başa zaman geçirir hem de bir tekkede derviş olur. Okuduğu kitaplarda "Meçhul Diyar" ve "Tılsımlı Ada" adını verdiği ütopyik bir yer arar. Aradığı bu yer, insan elinin değmediği özgür bir doğa parçasıdır. Sonunda, Bodrum'da kalebentliğe mahkûm edildiğinde aradığını bulmuş olur. Bodrum'da geçirdiği ilk gece deniz kıyısında yaşadığı o vecd anı rutin içinde rutin için yaşayan benliğinin çok daha başka bir amacı olduğunu keşfetmesini sağlar; doğanın ihtişamına hayranlık duymak ve onun uyuyan güzelliklerini uyandırmak. Böylelikle, bir haksızlık hikâyesi olarak başlayan kalebentlik cezası onun bu arayışı sayesinde spiritüel bir yolculuğa dönüşür.

Bibliyografya

Halikarnas Balıkcısı. *Mavi Sürgün*. Ankara: Bilgi, 1990 [1961].